

MEMORIALISTICĂ

Ion DUMITRESCU

“Filele mele de calendar”

Vineri 24 iunie 1988

Cu Beniuc¹ și cu Zaharia Stancu² am copilărit împreună mulți ani în conducerea Uniunilor - ei în cea a scriitorilor, eu în cea a compozitorilor, într-o vreme când Uniunile de creație însemnau ceva - ba chiar foarte mult - în viața culturală a țării. “Am copilărit”, zic, pentru că activitatea noastră de început prezenta un “ce” inedit, aparte, o libertate de mișcare fără norme, fără orar, fără comandamente mărunte, fără tipic. Ne desfășuram liber, gâfâind zi și noapte când era nevoie, relaxându-ne fără să dăm socoteală nimănui. Experimentam, defrișam, cream o tradiție. Toată agitația ținea de vârsta adolescenței, nu de maturitate, în nici un caz de bătrânețe. Schimb de experiență între noi nu exista; poate din când în când, întâmplător, ne potriveam ceasornicele. Cei doi președinți erau măcar membri de partid - ilegaliști -, își cunoșteau statutul; eu nici atât. Slujeam breasla cu toată abnegația și elanul, după cum socoteam mai nimerit și mai de folos, iar dacă ce făceam se potrivea cu normele și indicațiile, cu atât mai bine; dacă nu, nu, cu atât mai rău, fiindcă de obicei o nimeream, o potriveam, până la urmă, o scoteam la cap. În toată sinceritatea și adâncul conștiinței însă, credeam în slujirea muzicii românești. Ideea mă reconforta, mă mobiliza, îmi recompensa ostenele.

Copilăria asta mi-a smuls vreo douăzeci și cinci de ani buni din plinul vieții, cei mai promițători, cei mai profitabili. M-am aruncat - adică am fost împins - în vârtoare, cu ochii-nchiși, dând din mâini și din picioare, stropind, făcând ploaie, revigorând gazonul și florile împrejur, dar noroind și praful de pe ciubotele cusurgiilor. Nu era și asta o copilărie?... Am zburdat an după an, cu aceeași candoare... Arcul întins, gata să pleznească, s-a frânt, pentru că toate pe lumea asta au un sfârșit. Împresurat în redută, am procedat ca Osman la Plevna: am capitulat. De altfel, jocul de-a Uniunile s-a sfârșit, cu oiștea-n gard, pentru Beniuc în 1965, iar pentru Zaharia, decedat, în 1974. Mie mi-a venit rândul în 1977, lăsat intempestiv la vatră³. Și de-atunci, de unsprezece ani, mă țin la domiciliu, în *Doctor Brândză*, meditănd la ce-a fost și cum ar fi putut să fie. Distanța mi se pare nesfârșită, parcă acel sfert de veac ar aparține unui avatar dintr-o altă existență... Călcâiul e soarta castelelor de nisip. Trece valul netezind urmele, suflă vântul peste plaja uscată...

Pentru cei care au preluat balonul, n-am mandat în filele mele: n-au decât să-și țină singuri contabilitatea. În ce mă privește, mă opresc în 1977, cu inima

bună și conștiința împăcată. Chiar dacă rafala din senin mi-a smuls acoperișul, nu-mi plouă-n pod, nu-mi picură din tavan.

*

*

*

Beniuc și Zaharia... Parcurgând ani în șir o activitate paralelă, când cu unul, când cu celălalt, priviți de la distanță, memoria i-amestecă, îi contopește într-un singur personaj, în care cei doi se confundă sau se despart, după împrejurări. Noroc cu evidențele cronologice din caietele mele, care-mi permit să relatez corect: Zaharia a fost președinte, într-o primă etapă, din 1949 până în 1956, și a doua oară, între 1966 și 1974; iar Beniuc, o singură dată, între 1956 și 1965. În total, primul a președinit 15 ani, iar al doilea 9. Eu am rămas neclintit în tot acest timp, oficial din 1954, de fapt din 1952 până în 1977.

Beniuc era cu cinci ani mai tânăr decât Zaharia. Amândoi de rădăcină țărănească, primul descindea dintre moșii Apusenilor, al doilea din burnazul Teleormanului, la o palmă de Dunăre. Beniuc învățase carte la Arad, la Cluj și flutura un doctorat în psihologie, la Hamburg. Zaharia nu prea avea ce flutura, în afară de peripețiile unei copilării și tinereți zburătăcite prin diverse meserii, cotloane de redacții și aventuri intelectuale, mai mult sau mai puțin de luat în seamă, într-o biografie care prinde glas târziu, după multe opintiri, în anii puterii populare. În 1943 trecea prin lagărul de la Târgu-Jiu. În *curriculum*-ul respectiv, Beniuc nu putea face o asemenea mențiune. În 1971, Zaharia primea Premiul "Herder". Beniuc nu s-a-nvrednicit de o asemenea onoare. Lui Zaharia, expus pe catafalca național, la Marea Adunare, i-am ținut un cuvânt funebru. Măine, la înmormântarea lui Beniuc, nu știu dacă o să pot ajunge...

Să nu credeți că iau partea lui Zaharia. Din multe puncte de vedere, Beniuc era de preferat. Când combăteam pentru vreo problemă comună, găseam în el un aliat loial și înțelept. Zaharia avea hachițe, îi sărea ușor țandăra. Strica treaba. La Teatrul Național venea după Rebreanu și făcea diferențe mari de calitate. Desculț în multe privințe, trăgea un picior și strângea din fălci, gata de atac. Trebuia luat cu binișorul și ferit din toate părțile. Într-o zi a intrat peste Beniuc: "Gata, Beniuc, acum e rândul meu!". S-a-nfuriat moșul, a vociferat, a blestemat. "Iancule⁴, suie-mi-l pe-un scaun să-i dau două palme!". Nu știu dacă i le-a dat, dar era în stare. "Ce, bă?... Ce, fă?...?" erau ticurile verbale care-i prefixau dialogul, nu numai cu subalternii, dar și cu mulți alți interlocutori... Nu chiar cu toți... știa să-i aleagă. Călinescu îl surprinsese având "ochi foarte difidenți", punând "îngerii la jug și răstindu-se la Dumnezeu, suduindu-l"... "Anumite părți ascunse", cum le zicea Anton Pann, erau endemice nu numai pe buzele președintelui, directorului, omului politic, dar și în vârful condeiului scriitorului. Citiți-i proza. "Ce, fă, ce te bățai prin culise ca pe trotuar?"... (doar l-am avut director, în teatru...). "Ce, bă, mă crezi gușat? Care drepturi? Pă ce? Mă-sa, cui le-a inventat!"... Pentru că după ce-am plecat din teatru, cu orchestra, corul și baletul - el le desființase -, rămăsese în repertoriu un număr de piese cu muzicile mele. După toate legile naționale și internaționale, eram în măsură să-mi cer drepturile de autor, Nu mai eram angajat,

nu mă lega nici o clauză specială de contract, Teatrul avea obligația legală să mă onoreze. Asta era în 1947; "Mă-sa cui le-a inventat!", fiindcă în 1955, când președinții Uniunilor au fost convocați pentru elaborarea Legii drepturilor de autor, Zaharia a făcut un tapaj pân' la cer, pretinzând marea cu sarea, nemulțumit de nici un tarif, de nici o prevedere rezonabilă, înjurând de mama focului pe cei care nu înțeleg să acorde drepturile convenite creatorilor, spoliați, frustrați, vitregiți, oropsiți de regimurile burghezo-moșierești, care "punând botnițe muncitorilor la culesul strugurilor", cum ar fi putut să lase libere gurile scriitorilor, ca să le folosească vorbind, în loc să tacă?... Era spuma ideologică în care îi plăcea să se auto-săpunească, ori de câte ori venea ocazia. Și, mai avea Zaharia o obsesie: izba. O introducea în discurs către final, când, întărâtându-se pentru vreo situație neconvenabilă sau fără ieșire, ajungea la concluzia protestului: "Mă bag în izba mea și-mi cat de treabă. Să nu mai văd, să nu mai aud pe nimeni, nu mai vreau nimic!"... Amenințarea revenea destul de des, dar n-a găsit nici curajul, nici ocazia să-i dea curs. Era un moft copilăresc, o făcea știind bine că grijuliii părinți n-ar fi admis ca odrasla răsfățată s-ajungă în izbă. Apoi, cum ar fi schimbat vila, limuzina, drepturile de editare, voiajurile, fotoliul de la Uniune, p-o izbă?... Nu știu dacă izba era o închipuire sau era localizată în Salcia Teleormanului, lângă frate-său popa, pe care-l pomenea oftând: "Mai bine mă făceam popă... ăia, cel puțin, știu să moară...". P-atunci, mofturile, nazurile, răzgâiala încă se purtau...

Puținel la trup, cu ochi și pomeți de mongoloid, Beniuc amintea de "*Cumințenia pământului*". Și dacă sculptura ar fi poftit să vorbească, vocea lui ar fi trebuit s-o împrumute... În poeme agitatorice, comenta evenimentele politice, glorifica izbânzile poporului, închina imnuri de slavă partidului. "Toboșarul timpurilor noi", când nu bătea darabana s-o spargă, făcea drob pe fundal, prezent fără pauză în partitură. Doctorul în psihologie studia migrația păsărilor. Era un vechi *hobby*, de care făcea caz. N-am auzit însă ca observațiile lui să fi dus la concluzii științifice, luate în seamă în domeniul respectiv. Avea un concurent în Argintescu-Amza⁵, deopotrivă - se zicea el - doctor în psihologie ornitologică, de la nu știu ce Universitate, și de asemenea critic literar, traducător, poet, eseist, filozof, estet. Uscat, mărunțel, cu trei fire roșii în bărbuța de țap și vocea de tenorino scapet, perora graseiat, punctând discursul cu arătătorul, gata-gata să-l bage în ochii interlocutorului. Beniuc, de aceeași talie, dar mai împlinit, mai molocan, vorbind învăluit, ardelenește, combătea cu o cvintă mai jos, fără gesturi și elocvență, dar parcă mai cu argumente. În curtea Peleşului, pe banca de lângă *Casa Cavalerilor*, întâlnirile lor științifice erau scheciuri de antologie.

A fost o vreme când cele două Uniuni primiseră sarcina să scrie Imnul de Stat - scriitorii versurile, compozitorii melodia. Eram des convocați în ședințe, discutam, planificam etapele, înregistram, făceam audiții, dar nu ieșea nimic. Nu intram în voie, nu deveneam pe plac, nici cu muzica, dar mai ales cu versurile. La un moment dat ne oprisem la *Pe-al nostru steag*, dar cu multă vreme înainte devenise imnul național albanez. Victor Eftimiu⁶ îl dăruise patriei natale. S-a propus apoi *Trei culori* și în ședința următoare au fost aduse versurile. Din celălalt

capăt al mesei, unde campa cu ceata de poeți, Beniuc a-nceput să vocifereze: "Apă' că, nu-nțeleg cum circulă asemenea tâmpenii fără știrea Uniunii Scriitorilor", și dă-i, și dă-i... Însă misteriosul autor, care se pretindea deasupra Uniunilor și poeților, era de față⁷... Toate semnele discrete n-au ajutat. Beniuc n-a încetat până nu și-a deșertat sacul. Zaharia ar fi sesizat la vreme, sau chiar mai-nainte de vreme... Diferență de latitudine...

Din 1974, în locul lui Zaharia a fost numit - nu ales - președinte al scriitorilor Virgil Teodorescu⁸. Relațiile dintre cele două Uniuni au amorțit. Ne întâlneam rar, nu mai eram solicitați, problemele parcă se terminaseră, nu mai aveau nici o importanță. După 1965, pe Beniuc îl vedeam adesea. Cu Emma⁹ lui, era nelipsit la recepții, ședințe, reuniuni. Scria de zor. Din 1977 l-am pierdut din vedere. Moartea despre care aflui astăzi mă-ntristează. În agenda mea, întorc fila peste o amintire care trece ca umbra. Toboșarul vremurilor noi a tăcut pentru totdeauna...

Nu m-am avântat în exegeze literare. M-am mulțumit să mânuiesc pensula. Am pus ici-colo câteva tușe, pe care le-am vrut transparente, fluide, ferindu-mă de crustele vâscoase, încredințat că ajut la întregirea plastică a portretelor. Dacă vopselele mele deranjează, ziceți fără-nconjur: "Se crede pictor, sărmanull!"

Miercuri 14 iunie 1989

E vremea florilor de tei. Miroase tot cartierul a spițerie. Dacă n-ar înflori, n-ar mirosi și nu s-ar bea ca zeamă de leac, cine l-ar băga în seamă pe *Tilia tomentosa*, copac ca toți copacii din marea grădină a lui Dumnezeu! Dar așa, zece zile, cât îl ține sezonul, e chinuit, batjocorit și răstignit ca un tâlhar.

Dacă treceți pe șoseaua *Cotrocenilor*, bietul teișor din dreptul fotografului întinde ciaturile sângerânde, ciungite de puradeii mahalalei, care l-au năpădit ca termitele, mutilându-l. Și, nu numai pe el. Aceeași soartă crudă o au toți confrății, răspândiți prin grădini și pe marginea străzilor. Că, nu din bunul obicei al bucureștenilor de a prefera ceaiul de tei oricăror alte băuturi, ci pentru că a ajuns marfă pe parale: 50 de lei kilogramul, cu bractee. Eu, care-l vreau fără, plătesc luxul.

Panaceu național, ceaiul de tei îl beau pensionarii, răpciugoșii, insomniacii, gripații și toți cei care n-au acces la altceva mai bun. Fiți siguri că tații și mamele puradeilor din *Cotroceni* nu s-aghesmuesc cu ceai de tei, și-atunci, troc cu vodcă, vermut și alte țării. Operația rentează... Săculețul de gât și, sus, pe creangă, sau... jos creanga... e mai comod...

*

Gândind la Eminescu și la acel 15 iunie de acum o sută de ani, îngenunchez lângă lespeda pe care Teiul Sfânt își scutură creanga...

Vineri 29 septembrie 1989

Rămân acasă la dispoziția echipei de exterminare a moliilor și scuturare a prafului. Operațiile se dovedesc mult mai complicate decât le-nchipuiam. După ce-am vânzolit haine, cămăși, flanele, pulovere, ne-am poticnit în cărți. Cărți la parter, cărți la etaj, cărți la pod... cărțile colectează praf și-l păstrează. Praful de carte e fin și lipicios. Intră-n nas, face ochii roșii, irită traheea... Maladii de anticar.

O viață întreagă am strâns cărți. Mi-au fost prietene devotate, parteneri înțelepte, sfătuitoare de taină... Pe toate le-am trecut pe sub ochi. Nu toate însă mi s-au destăinuit deplin. Nu putea fi posibil. Capacitatea omenească de lectură e limitată la un număr de ore, care, oricât ar fi înmulțite cu anii unei vieți, nu sunt destule. Perspectiva despărțirii de cărți rămâne una dintre durerile fără seamăn.

Biblioteca mea nu e "eminamente franceză", cum observa cineva. Întrucât remarca sună oarecum a imputație, mă explic:

Depozitele de la mansardă și etaj cuprind "eminamente" cărți românești. Numai la parter, cele mai multe sunt de limbă franceză, nelipsind, bineînțeles, cărțile românești de trebuință. Nu-m lipsesc astfel, la-ndemână, dicționarele de limbă - câte avem, de la Cihac la DEX -, nici enciclopediile - păcat că n-avem mai multe -, nici monografiile și albumele de artă, câte s-au tipărit la noi. Dar cartea franceză e incomparabilă. E o plăcere s-o atingi, s-o deschizi, s-o consulți. În patria enciclopediei, a cărții de artă, de literatură subțire, de știință popularizată, tiparul acoperă un vast câmp de informație, în toate domeniile. Și la ce amplasare se desfășoară politica de carte în Franța!...

După limba maternă, franceza mi-e la îndemână din tinerețe. Am îndrăgito, mi-a devenit mijloc de comunicare cu lumea și cultura universală. Generația mea, printre ultimele, a beneficiat de această favoare. Perioada care a urmat a întrerupt-o. Atașată de Franța prin latinitate, circumstanțe politice, legături de prietenie, România pătrunsese cu boierii și intelectualii în zona francofoniei. Din bibliotecile acestora, cartea franceză circulă încă până azi pe piața culturii noastre. Era normal deci, ca admirația față de limba și cultura franceză s-o facă prezentă și în biblioteca mea.

Multe cărți franțuzești le-am adus în geamantan, pe altele le-am comandat sau le-am cumpărat din librării, iar multe le-am adunat din anticariate, pe care le frecventam statornic. Prezența lor între cărțile mele s-a impus de la-nceput ca o necesitate, nu ca un orgoliu. Cu ce-aș putea înlocui, bunăoară, *Grand Larousse*-ul, *Littre*-ul, *Robert*-ul, dar dicționarele de opere, autori, personaje? Ce cărți sunt mai frumoase decât edițiile de artă *Skira*, *Noël*-urile, *Verve*, dar cele ilustrate de Doré, Robida, Dubout, dar enciclopediile, monografiile... ce splendide volume... poftiți să le cercetați!...

Însă, nu stimez pe cei care cer cărți cu împrumut, dar nici pe cei care le dau: primii nu le respectă, ceilalți nu le iubesc...

Vineri 15 septembrie 1989

Ilinca participă cu patru piese în recitalul de muzică germană oferit de Uniunea Compozitorilor delegației de muzicieni, oaspeți ai "Zilelor Culturii Germane" (de Est), la București.

Bieții confrăți germani: se luptă cu Beethoven, povara moștenirii îi turtește. Am înțeles-o de pe când îi vizitam. Un dodecafonism searbăd, un expresionism desuet, un epigonism palid nu continuă o cultură muzicală magnifică. Lira vibra odinioară intens, gâlgâia muzica mare ca un șuvoi de munte năvalnic, care-a-ndestulat tradiția pentru multă vreme. Un iezer fără fund au umplut înaintașii. Picăturile de la robinetul urmașilor nu adaugă nimic, se evaporează în băltoace poluate, nelăsând măcar urme de sare, pentru că sunt nesărate.

Cel puțin noi, ceștelalți, sursurând din stratul freatic al folclorului, avem mai multe șanse să pornim izvoarele către iezerul cel mare. Dacă ne-am adăpa de la robinet, cu toată turma, oricât ne-am sofistica, oricât ne-am sumeți, oricât ne-am admira buricele, aceeași apă searbădă bem, cu aceleași gâturi uscate rămânem, o picătură n-adăugăm moștenirii.

Luați aminte, frați de-o breaslă, cel ce v-o spune grăiește adânc, din inimă. De pe craca lui, privește-n jur și meditează. Lăsați-l, nu-l ochiți cu praștia!...

Note

1. **Mihai Beniuc** (1907-1988) - poet, prozator, dramaturg, traducător și eseist. Academician, prof. univ. la București.
2. **Zaharia Stancu** (1902-1974) - scriitor, academician.
3. Referire la evenimentul din februarie 1977, immortalizat cu incisivitate și umor acid într-o altă "Filă de calendar", nepublicată încă.
4. **Traian Iancu** (1923-1997) - poet. Din 1951, funcționar la Uniunea Scriitorilor: director al Uniunii Scriitorilor și director al Fondului Literar.
5. **Nicolae Argintescu-Amza** (1904-1973) .
6. **Victor Eftimiu** (1889-1972) - scriitor, academician.
7. **Nicolae Ceaușescu**.
8. **Virgil Teodorescu** (1909-1987) - poet, traducător, academician.
9. **Emma Beniuc** (1917-19..) - traducătoare.

Text stabilit și note de Ilina DUMITRESCU